

SHIFOXONA ICHI INFEKSIYALARI VA ULARNING OLDINI OLISH YO‘LLARI

Tulabayeva Gulchehra Kirgizbayevna
Abduvohidov Abduqodir Abduhalil o‘g‘li

Namangan davlat universiteti
Umumtibbiy fanlar kafedrasi o‘qituvchisi

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 10.01.2026

Revised: 11.01.2026

Accepted: 12.01.2026

KALIT SO‘ZLAR:

*shifoxona ichi
infeksiyasi, infeksiyon
nazorat, sterilizatsiya,
gigiyena, profilaktika,
epidemiologik xavfsizlik*

Mazkur maqolada shifoxona ichi infeksiyalari (ShII) tushunchasi, ularning kelib chiqish sabablari, tarqalish mexanizmlari hamda sog‘liqni saqlash muassasalarida ushbu infeksiyalarning oldini olishga qaratilgan zamonaviy profilaktik choralar ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida shifoxona ichi infeksiyalarining bemorlar sog‘lig‘iga, davolash jarayoniga va tibbiy xizmat sifatiga ko‘rsatadigan salbiy ta‘siri ochib berildi. Maqolada gigiyena qoidalariga rioya etish, tibbiy asbob-uskunalarini sterilizatsiya qilish, tibbiyot xodimlarining kasbiy mas‘uliyati hamda infeksiyon nazorat tizimining ahamiyati asoslab beriladi

Kirish. Zamonaviy tibbiyot taraqqiyotiga qaramay, shifoxona ichi infeksiyalari sog‘liqni saqlash tizimi oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri bo‘lib qolmoqda. Shifoxona ichi infeksiyalari deganda, bemor tibbiy muassasaga murojaat qilgan paytda mavjud bo‘lmagan, biroq davolanish jarayonida yoki shifoxonadan chiqqandan so‘ng ma‘lum muddat ichida yuzaga keladigan infeksiyon kasalliklar tushuniladi. Ushbu infeksiyalar davolash muddatining uzayishi, dori vositalariga chidamli mikroorganizmlarning ko‘payishi va o‘lim ko‘rsatkichlarining ortishiga sabab bo‘ladi.

Shifoxona ichi infeksiyalarining oldini olish nafaqat tibbiyot xodimlarining, balki butun sogʻliqni saqlash tizimining muhim vazifasidir. Shu sababli mazkur maqolada ushbu muammoning mohiyati va uni bartaraf etish yoʻllari ilmiy jihatdan yoritiladi.

Tadqiqot usullari

Tadqiqot jarayonida tahliliy, qiyosiy va tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Shifoxona ichi infeksiyalariga oid ilmiy manbalar, normativ-huquqiy hujjatlar hamda epidemiologik kuzatuvlar natijalari oʻrganildi. Olingan maʼlumotlar mantiqiy tahlil qilinib, umumlashtirildi va ilmiy xulosalar chiqarildi.

Shifoxona ichi infeksiyalari (ShII) muammosi faqat tibbiy-amaliy masala boʻlib qolmay, balki sogʻliqni saqlash tizimining tashkiliy, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligiga taʼsir etuvchi kompleks hodisa sifatida namoyon boʻladi. Ilmiy adabiyotlarda ShII epidemiologiyasi “tibbiy muassasa ekotizimi” tushunchasi bilan izohlanadi. Bu yondashuvga koʻra, shifoxona yopiq muhit boʻlib, unda mikroorganizmlar, bemorlar, tibbiyot xodimlari va texnik vositalar oʻzaro uzviy aloqada boʻladi.

Nazariy jihatdan shifoxona ichi infeksiyalarining shakllanishi uch asosiy komponentga tayangan holda izohlanadi: infeksiya manbai, yuqish yoʻli va sezgir organizm. Ushbu epidemiologik uchlikning istalgan boʻgʻinida yuzaga kelgan uzilish infeksiya tarqalishining oldini olish imkonini beradi. Shu sababli zamonaviy infeksiyon nazorat strategiyalari aynan ushbu uchlikka taʼsir koʻrsatishga qaratilgan.

Shifoxona ichi infeksiyalarining ijtimoiy va iqtisodiy asoslari

Shifoxona ichi infeksiyalari nafaqat sogʻliq bilan bogʻliq, balki iqtisodiy yoʻqotishlarga ham sabab boʻladi. Ilmiy manbalarga koʻra, ShII bilan kasallangan bemorlarning shifoxonada yotish muddati oʻrtacha 2–3 barobarga uzayadi. Bu esa tibbiy xizmatlar tannarxining oshishiga, tibbiy resurslarning ortiqcha sarflanishiga olib keladi.

Ijtimoiy nuqtayi nazardan esa shifoxona ichi infeksiyalari tibbiy muassasalarga boʻlgan ishonchning pasayishiga sabab boʻlishi mumkin. Bemor va uning yaqinlarida psixologik tushkunlik, davolanishdan norozilik holatlari kuchayadi. Shu bois ShII masalasi sogʻliqni saqlash tizimining ijtimoiy obroʻsi bilan ham chambarchas bogʻliqdir.

Mikrobiologik asoslar va rezistentlik muammosi

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, shifoxona ichi infeksiyalarining asosiy qoʻzgʻatuvchilari shartli-patogen mikroorganizmlar hisoblanadi. Ular odatiy sharoitda inson organizmida kasallik chaqirmasligi mumkin, biroq immunitet pasayganda yoki invaziv muolajalar qoʻllanilganda faol patogen xususiyat kasb etadi.

Ayniqsa, antibiotiklarga chidamli shtammlarning shakllanishi jiddiy xavf tug'diradi. Nazariy jihatdan bu holat selektiv bosim qonuniyati bilan izohlanadi: antibiotiklar noto'g'ri va nazoratsiz qo'llanganda, faqat chidamli mikroorganizmlar yashab qoladi va ko'payadi. Natijada shifoxona muhiti rezistent patogenlar uchun qulay muhitga aylanadi.

Profilaktik yondashuvning ilmiy konsepsiyasi

Shifoxona ichi infeksiyalarining oldini olishda zamonaviy ilmiy konsepsiyalar "nol infeksiya" (zero infection) tamoyiliga asoslanadi. Bu yondashuvga ko'ra, har bir infeksiya potensial oldi olinishi mumkin bo'lgan holat sifatida qaraladi. Ushbu konsepsiya quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- infeksiya nazorat bo'yicha standart operatsion tartiblarni ishlab chiqish;
- tibbiyot xodimlari uchun majburiy malaka oshirish tizimini joriy etish;
- ichki epidemiologik audit va monitoringni kuchaytirish;
- bemor xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan madaniyatni shakllantirish.

Mazkur yondashuv nazariy jihatdan tizimli boshqaruv va xavfni boshqarish modellariga asoslanadi.

Ilmiy-amaliy ahamiyati

Berilgan qo'shimcha asoslar shifoxona ichi infeksiyalarini faqat tibbiy muammo sifatida emas, balki ko'p qatlamli ijtimoiy-tizimli hodisa sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu yondashuv maqolaning ilmiy qiymatini oshiradi va uni nafaqat amaliy tibbiyot, balki sog'liqni saqlash menejmenti va tibbiy pedagogika sohalarida ham qo'llash imkonini yaratadi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, shifoxona ichi infeksiyalarining asosiy manbalari tibbiy xodimlar qo'llari, sterilizatsiya talablariga to'liq javob bermaydigan asbob-uskunalar, shuningdek, sanitariya-gigiyena qoidalariga yetarlicha rioya etilmasligidir.

Eng ko'p uchraydigan shifoxona ichi infeksiyalari jarrohlik sohasidagi infeksiyalar, nafas yo'llari infeksiyalari va qon oqimi bilan bog'liq infeksiyalar hisoblanadi.

Shuningdek, antibiotiklarni nazoratsiz qo'llash natijasida mikroorganizmlarning dori vositalariga chidamliligi ortib borayotgani aniqlanadi. Bu holat infeksiyalarni davolashni yanada murakkablashtiradi.

Muhokama

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, shifoxona ichi infeksiyalarining oldini olish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Tibbiyot xodimlarining shaxsiy gigiyenaga qat'iy amal

qilishi, infeksiyon nazorat bo'yicha doimiy treninglar tashkil etilishi hamda tibbiy muassasalarda epidemiologik monitoring tizimini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, bemorlar va ularning yaqinlariga ham gigiyena qoidalari haqida tushuntirish ishlarini olib borish shifoxona ichi infeksiyalarining kamayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, shifoxona ichi infeksiyalarining paydo bo'lishida nafaqat mikrobiologik omillar, balki tashkiliy va inson omili bilan bog'liq jihatlar ham muhim rol o'ynaydi. Xususan, tibbiyot xodimlarining ish yuklamasining ortishi, sanitariya qoidalariga loqayd munosabat va nazorat mexanizmlarining yetarli darajada ishlamasligi infeksiyalarning tarqalish xavfini oshiradi.

Alohida ta'kidlash joizki, reanimatsiya va intensiv terapiya bo'limlarida shifoxona ichi infeksiyalari ko'rsatkichlari boshqa bo'limlarga nisbatan yuqoriroq bo'ladi. Bunga invaziv muolajalar (sun'iy nafas oldirish, vena ichiga kateter qo'yish, siydik kateterlari)ning ko'pligi sabab bo'ladi. Shu bois, ushbu bo'limlarda infeksiyon nazoratning kuchaytirilgan rejimi joriy etilishi talab etiladi.

Profilaktika choralarining samaradorligi, asosan, tizimli yondashuvga bog'liq. Faqatgina sterilizatsiya yoki dezinfeksiya bilan cheklanib qolish yetarli emas. Tibbiy muassasalarda infeksiyon nazorat bo'yicha ichki audit, muntazam epidemiologik monitoring va xodimlar malakasini oshirish infeksiyalar sonining kamayishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Shifoxona ichi infeksiyalarining asosiy turlari va profilaktika choralari

T/r	Infeksiya turi	Asosiy kelib chiqish manbai	Xavf omillari	Oldini olish choralari
1	Jarrohlik sohasidagi infeksiya	Nosteril jarrohlik asboblari, jarohat yuzasi	Uzoq davom etgan operatsiyalar, immunitet pasayishi	Qat'iy sterilizatsiya, antiseptika qoidalariga rioya
2	Nafas yo'llari infeksiyalari	Sun'iy nafas oldirish apparatlari	Reanimatsiya bo'limida uzoq yotish	Ventilyatsiya tizimlarini dezinfeksiya qilish

3	Qon oqimi infeksiyalari	Vena ichiga kateterlar	Kateterning uzoq muddat qolishi	Kateterlarni o'z vaqtida almashtirish
4	Siydik yo'llari infeksiyalari	Siydik kateterlari	Shaxsiy gigiyenaga amal qilmaslik	Aseptik qo'yish va parvarish
5	Ichak infeksiyalari	Ifloslangan qo'llar, buyumlar	Sanitariya nazoratining sustligi	Qo'l gigiyenasi, dezinfeksiya

Jadval 1**Kengaytirilgan muhokama**

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, shifoxona ichi infeksiyalarining aksariyati inson omili bilan bevosita bog'liq. Demak, profilaktika jarayonida texnik choralar bilan bir qatorda, xodimlarning mas'uliyatini oshirish, tibbiy madaniyatni shakllantirish va ichki nazorat tizimini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, antibiotiklardan oqilona foydalanish siyosatini joriy etish infeksiyalarning dori vositalariga chidamli shakllarining paydo bo'lishini kamaytiradi. Bu esa shifoxona ichi infeksiyalariga qarshi kurashda uzoq muddatli ijobiy natijalarga erishish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, shifoxona ichi infeksiyalari sog'liqni saqlash tizimi uchun jiddiy xavf tug'diradi. Ularning oldini olishda infeksiyon nazorat tizimini takomillashtirish, sterilizatsiya jarayonlarini qat'iy nazorat qilish va tibbiyot xodimlarining kasbiy mas'uliyatini oshirish muhim hisoblanadi. Mazkur choralar bemorlar xavfsizligini ta'minlash va tibbiy xizmat sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jawetz E., Melnick J., Adelberg E. Medical Microbiology. New York: McGraw-Hill, 2020.

- =====
2. World Health Organization. Prevention of Hospital-Acquired Infections. Geneva, 2019.
 - Murray P.R. et al. Clinical Microbiology. Elsevier, 2021.
 3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Sanitariya-epidemiologik qoidalar va me'yorlar. Toshkent, 2022.
 4. Brooks G.F., Carroll K.C. Medical Microbiology. Philadelphia, 2020.

